

Konsekwencje wypisania (się) ucznia z lekcji religii

W Polsce nauka religii w szkole jest organizowana na życzenie rodziców (opiekunów prawnych) lub pełnoletnich uczniów. Życzenie uczęszczania na religię jest wyrażane w formie pisemnego oświadczenia, które nie musi być ponawiane w kolejnym roku szkolnym¹. Powodów wypisywania się uczniów z lekcji religii jest wiele. Można wśród nich wymienić przyczyny wynikające z pobudek religijnych, m.in. podjęcie decyzji o rezygnacji z rozwoju formacji chrześcijańskiej, zmianę wyznania, wątpliwości młodych w dziedzinie wiary, odejście od Kościoła, określenie się jako „osoba niewierząca” itp., a także przyczyny wynikające ze stosunku do samego przedmiotu nauczanego w określonej formie w ramach zajęć lekcyjnych, np. jakość pracy katechety czy dyscyplina na lekcji. Często ani rodzice, ani uczniowie nie zdają sobie sprawy ze skutków podejmowanej decyzji. Pojawia się zatem konieczność omówienia konsekwencji zaprzestania uczęszczania na lekcje religii, zarówno od strony moralnej, jak i prawnej, w dziedzinie prawa kościelnego i państwowego.

Decyzja o nieuczęszczaniu na lekcje religii w szkole pociąga za sobą skutki wynikające z oczywistego obowiązku osoby wierzącej do pogłębiania swojej wiary. Katolik, który świadomie rezygnuje z formacji chrześcijańskiej proponowanej m.in. w ramach lekcji religii w szkole, popełnia grzech wobec I przykazania Bożego. Wagę tego grzechu należy rozważyć w sumieniu, rozpatrując zarówno aspekt osobowy – zaniedbanie życia religijnego – jak też aspekt społeczny – zgorzenie, które może się dokonać w konkretnym środowisku z racji publicznej decyzji wypisania się z lekcji religii. Decyzja o zaprzestaniu uczęszczania na religię niesie ze sobą szereg konsekwencji dla życia chrześcijańskiego, od rezygnacji z poznawania nauki Kościoła, doktryny wiary, dziedzin liturgicznych po poważny brak rozumienia życia duchowego, sakramentalnego i wspólnotowego.

Oprócz przykazania Bożego również w prawie kościelnym mówi się o obowiązku wychowania religijnego dzieci. Odpowiedzialni za chrześcijańskie wychowanie są przede wszystkim rodzice, dlatego powinni troszczyć się o to, by ich dzieci uczęszczały na lekcje religii w szkole. Kodeks Prawa Kanonicznego w kan. 226 § 2 podkreśla ogólne zadania rodziców: „Rodzice, ponieważ dali dzieciom życie, mają bardzo poważny obowiązek i prawo ich wychowania. Stąd też na pierwszym miejscu do chrześcijańskich rodziców należy troska o chrześcijańskie wychowanie dzieci, zgodnie z nauką przekazywaną przez Kościół”².

---

¹ Zob.: *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach*, (Dz.U. Nr 36, poz. 155, z późn. zm.), § 1.

² KPK, kan. 226 § 2.

Chrześcijańskie wychowanie jest zapewniane przez wiele form działalności Kościoła, m.in. przez katechezę, która jest prowadzona na różnych płaszczyznach, m.in. w rodzinie, parafii, szkole. Zadaniem rodziców jest wychowanie w wierze swoich dzieci, dlatego powinni jako pierwsi i główni wychowawcy starać się o zapewnienie im pełnej formacji chrześcijańskiej, nie poprzestając na samej rodzinie jako podstawowej komórce wychowawczej, lecz m.in. posyłając dzieci na lekcje religii w szkole. To jest ich „poważny obowiązek”. Kanon 793 § 1 wspomina o pomocniczości innych instytucji (np. szkoły) w katolickim wychowaniu udzielanym przez rodziców, wskazując, że w ten sposób można lepiej zadbać o formację dzieci: „Rodzice oraz ci, którzy ich zastępują, mają obowiązek i zarazem prawo wychowania potomstwa. Rodzice katolicy mają ponadto obowiązek i prawo dobrania takich środków i instytucji, przy pomocy których, uwzględniając miejscowe warunki, mogliby lepiej zadbać o katolickie wychowanie swoich dzieci”³.

Kodeks Prawa Kanonicznego podaje również warunki przystępowania i przygotowania do sakramentów Eucharystii, pokuty, bierzmowania oraz zawierania sakramentalnego związku małżeńskiego, a także wylicza warunki, które trzeba spełnić, aby zostać chrzestnym lub świadkiem bierzmowania. Kodeks nie mówi wprost o obowiązku uczestnictwa w szkolnej nauce religii, można jednak wydedukować taki nakaz z ogólnych wskazań. Kanon 843 § 1 wskazuje, że warunkiem przyjęcia sakramentów jest odpowiednie przygotowanie⁴. Na takie przygotowanie składa się katecheza, która przez wiele wieków była zorganizowaną formą przygotowania do przyjęcia chrześcijaństwa, a następnie w wyniku ewolucji stała się także pouczeniem już ochrzczonych i stopniowym wprowadzeniem ich w życie chrześcijańskie. Współcześnie katecheza jest realizowana na różnych obszarach działalności Kościoła; w Polsce to szkoła jest jednym ze szczególnych miejsc nauczania, a nauka religii w szkole jest pojmowana jako specyficzna forma katechezy. Według Dyrektorium katechetycznego Kościoła katolickiego w Polsce katecheza szkolna jest dopełnieniem katechezy parafialnej⁵. Wypisanie się z lekcji religii jest zatem zerwaniem jednej z istotnych form katechizacji w Polsce i skutkuje niemożnością odpowiedniego przygotowania do sakramentów: I Komunii św., pokuty i pojednania oraz bierzmowania, a więc uniemożliwia przyjęcie tych sakramentów.

Decyzja o rezygnacji z lekcji religii ma poważne konsekwencje dla rozwoju wiary i życia chrześcijańskiego. Sakramenty zostały ustanowione przez Chrystusa i dotyczą ważnych

---

³ Tamże, kan. 793 § 1.

⁴ Zob.: Tamże, kan. 843 § 1.

⁵ Zob.: Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce*, pkt 82. Dalej skrót PDK.

momentów życia chrześcijanina. Życie sakramentalne jest zaś wzmocnieniem drogi chrześcijańskiej, postępowaniem w celu rozwijania doskonałej miłości i osiągnięciem skarbów życia Bożego. Chociaż sakramenty są darem Bożym (widzialny znak niewidzialnej łaski), który zawsze jest zupełnie darmowy, to wzywają również do odpowiedzi – w postaci zaangażowania w rozwijanie tego daru. Zwłaszcza sakrament bierzmowania zobowiązuje do szerzenia wiary słowem i uczynkiem oraz do jej obrony⁶, to z kolei wymaga odpowiedniego przygotowania. Uczestnictwo w lekcjach religii niewątpliwie pomaga poznawać, rozumieć i rozwijać życie sakramentalne. Jest to dyspozycja, o której mówi punkt 1131 Katechizmu Kościoła Katolickiego, wskazując na skuteczność sakramentu w zależności od odpowiedniego przygotowania: (...) „Obrzędy widzialne, w których celebruje się sakramenty, oznaczają i urzeczywistniają łaski właściwe każdemu sakramentowi. Przynoszą one owoc w tych, którzy je przyjmują z odpowiednią dyspozycją” (KKK 1137).

Nieuczestniczenie w lekcji religii uniemożliwia również bycie chrzestnym lub świadkiem bierzmowania. Mówi o tym kanon 868 § 1: „Do godziwego ochrzczenia dziecka wymaga się: (...) aby istniała uzasadniona nadzieja, że dziecko będzie wychowane po katolicku; jeśli jej zupełnie nie ma, chrzest należy odłożyć zgodnie z postanowieniami prawa partykularnego, powiadamiając rodziców o przyczynie”⁷. Kanon 874 § 1 podaje warunki przyjęcia zadania chrzestnego bądź na podstawie kanonu 893 § 1 – świadka bierzmowania: „Do przyjęcia zadania chrzestnego może być dopuszczony ten, kto: (...) posiada wymagane do tego kwalifikacje (...) jest katolikiem, bierzmowanym i przyjął już sakrament Najświętszej Eucharystii oraz prowadzi życie zgodne z wiarą i odpowiadające funkcji, jaką ma pełnić (...)”⁸.

Uczestniczenie w lekcji religii przyczynia się wraz z katechizacją parafialną do nabycia wymaganych kwalifikacji do wypełnienia zadania chrzestnego lub świadka bierzmowania, o czym była mowa powyżej. Oprócz tego warunek prowadzenia życia zgodnego z wiarą zakłada troskę o rozwój tego daru wiary m.in. poprzez uczestnictwo w lekcjach religii. Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski uściśla powyższe wskazania. 11 września 2014 r. pojawiło się jedno z oświadczeń tej Komisji, w którym czytamy, że: „katolicy uczęszczający do placówek oświatowych, w których odbywa się nauczanie religii,

---

⁶ Zob. Sobór Watykański II, *Lumen gentium*, pkt 11.

⁷ KPK, kan. 868 § 1.

⁸ Tamże, kan. 874 § 1.

zobowiązani są w sumieniu uczestniczyć w tych zajęciach. Rodzice dzieci, które nie ukończyły 18 roku życia, mają obowiązek zapisać swe dzieci na lekcje religii”⁹.

Oświadczenie nawiązuje również do obowiązku katolickiego wychowania dzieci i młodzieży oraz wskazuje na komplementarność katechezy parafialnej i lekcji religii w szkole. W dokumencie przypomina się, że: „zarówno podczas zawierania sakramentalnego związku małżeńskiego, jak i sakramentu chrztu dziecka, rodzice zobowiązują się do tego, by po katolicku, w wierze wychować potomstwo. Elementem tego wychowania jest zarówno udział dziecka w szkolnym nauczaniu religii, jak i parafialnej katechezie”¹⁰.

Wypisanie się z lekcji religii powoduje poważne naruszenie religijnego wychowania, które jest ściśle związane z przyjmowaniem sakramentów i przygotowaniem do nich. Podobną treść zawiera komunikat wspomnianej Komisji Wychowania Katolickiego z 28 sierpnia 2013 r., który przypomina, że: „przygotowanie do przyjęcia sakramentów świętych: Pierwszej Komunii św., sakramentu pokuty i pojednania oraz bierzmowania odbywa się podczas systematycznej katechezy parafialnej oraz w trakcie lekcji religii w szkole”¹¹.

Należy zaznaczyć, że konieczność katechizacji w szkole pojawia się w przypadku przygotowania do sakramentów: Pierwszej Komunii św., pokuty i pojednania oraz bierzmowania, a nie jest bezwzględnie wymagana w przypadku przygotowania do sakramentu małżeństwa. Podczas spisywania protokołu przedmałżeńskiego pojawia się jednak pytanie o świadectwo religii z ostatniego roku nauki religii w szkole. W przypadku przygotowania do sakramentu małżeństwa nieuczęszczanie na katechizację szkolną może być uzupełnione w inny sposób. W Dyrektorium katechetycznym Kościoła katolickiego w Polsce stwierdza się, że ukończenie katechizacji szkolnej jest równoznaczne z ukończeniem przygotowania bliższego do sakramentu małżeństwa: „Katecheza w szkołach ponadgimnazjalnych powinna być związana z przygotowaniem bliższym (ale nie bezpośrednim) do założenia rodziny chrześcijańskiej. (...) Absolwentom szkół ponadgimnazjalnych, którzy otrzymali ocenę końcową w szkolnej nauce religii oraz uczęszczali na spotkania dla młodzieży w ramach tej katechezy, będą wydawane zaświadczenia o ukończeniu przygotowania bliższego do sakramentu małżeństwa” (PDK 107).

---

⁹ *Oświadczenie Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski w związku z materiałami prasowymi, dotyczącymi zapisywania uczniów na zajęcia z religii/etyki w szkołach*, Warszawa, 11 września 2014 r., pkt 2.

¹⁰ Tamże.

¹¹ *Komunikat Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski w sprawie przygotowania do sakramentów*, Warszawa 28 sierpnia 2013 r., pkt 1.

Kolejną konsekwencją wypisania się z religii jest nieotrzymanie z tego przedmiotu oceny przez ucznia. „W przypadku zwolnienia ucznia z zajęć z religii na podstawie zmiany oświadczenia, o której mowa w ust. 1, uczniowi nie ustala się odpowiednio ocen śródrocznych i rocznych, a w dokumentacji przebiegu nauczania nie dokonuje się żadnych wpisów”¹². To skutkuje brakiem oceny w przedmiocie religia/etyka na świadectwie szkolnym. Uczeń ma wówczas wpisaną kreskę, chyba że uczęszczał na etykę, bowiem zgodnie z § 9 pkt. 1 Rozporządzenia MEN W sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach: „Ocena z religii lub etyki umieszczana jest na świadectwie szkolnym bezpośrednio po ocenie ze sprawowania. W celu wyeliminowania ewentualnych przejawów nietolerancji nie należy zamieszczać danych, z których wynikałoby, na zajęcia z jakiej religii (bądź etyki) uczeń uczęszczał”¹³.

Wypisanie z religii skutkuje nieotrzymaniem diecezjalnego zaświadczenia potwierdzającego ukończenie danego poziomu edukacji religijnej. Uczeń wypisany z religii nie zostaje również wpisany do parafialnej księgi absolwentów religii. Mówi o tym komunikat Wydziału Nauki Katolickiej Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej z dnia 15 czerwca 2010 r.: „W związku z wprowadzaniem w szkołach nauczania etyki dla uczniów nieuczestniczących w zajęciach z religii, wprowadza się od roku szkolnego 2009/10 w Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej obowiązkowe zaświadczenia dla absolwentów szkoły podstawowej, gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej. Zaświadczenie jest wewnątrzkościelnym dokumentem pozwalającym duszpasterzom na ustalenie, czy osoba przystępująca do sakramentu bierzmowania lub małżeństwa ukończyła wymaganą edukację z religii rzymskokatolickiej w ramach lekcji religii w szkole. Samo świadectwo szkolne nie daje pełniej informacji, czy uczeń uczestniczył w zajęciach z religii, czy z etyki. Równocześnie przypomina się o obowiązku prowadzenia w każdej parafii, na terenie której znajduje się szkoła, parafialnej księgi absolwentów nauczania religii”¹⁴.

O fakcie wypisania się ucznia z lekcji religii należy poinformować proboszcza parafii, na terenie której on mieszka. Informacja jest odnotowywana w kartotece parafialnej. Taka procedura wynika z dokumentu *Ochrona danych osobowych w działalności Kościoła Katolickiego w Polsce* opracowanego przez Generalnego Inspektora Ochrony Danych

---

¹² Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Zasady oceniania osiągnięć edukacyjnych z religii rzymskokatolickiej w szkołach*, Warszawa, 25 sierpnia 2008 r., § 7, pkt 2.

¹³ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach*, (Dz.U. Nr 36, poz. 155, z późn. zm.), § 9 pkt. 1.

¹⁴ Komunikat Wydziału Nauki Katolickiej: *Zaświadczenia z religii*, l.dz. 66/2010 z dnia 15.06.2010 r.

Osobowych oraz Sekretariat Konferencji Episkopatu Polski. Znajduje się ona w punkcie *Lista pytań związanych z działalnością Kościoła Katolickiego w Polsce kierowanych do Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych*: „Czy zatrudniony przez dyrektora szkoły katecheta ma prawo udostępniać proboszczowi informacje o uczęszczaniu ucznia na lekcje religii oraz o wynikach nauki? Przepisy Kodeksu Prawa Kanonicznego nakładają na proboszcza obowiązek nadzoru w zakresie katechezy [kan. 773-780 KPK oraz art. 12 Konkordatu między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską z 1993 roku (Dz. U. 1998 Nr 51, poz. 318)] osób przynależących do Kościoła. Z kolei katecheta prowadzący zajęcia z religii jest desygnowany, po uprzednim sprawdzeniu jego kwalifikacji, przez właściwego biskupa diecezjalnego. A zatem, w zakresie osób przynależących do Kościoła Kościół ma prawo sprawować pieczę nad nauczaniem religii oraz między innymi wizytować lekcje religii (*Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach*). W przypadku osób, które taką przynależnością się nie wykazują, udostępnianie ich danych osobowych przez katechetę powinno się odbywać wyłącznie za ich zgodą lub zgodą ich opiekunów prawnych”¹⁵.

Istnieje możliwość ponownego zapisania się ucznia na lekcje religii, co należy rozumieć jako zmianę oświadczenia, o którym mowa w § 1 *Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach*, (Dz.U. Nr 36, poz. 155, z późn. zm.). Należy spełnić wówczas warunki wynikające z dokumentu Komisji Wychowania Katolickiego KEP *Zasady oceniania osiągnięć edukacyjnych z religii rzymskokatolickiej w szkołach* z 25 sierpnia 2008 r.

Wypisanie się z religii w szkole niesie ze sobą cały szereg konsekwencji, poczynając od możliwości zaciągnięcia winy moralnej, przez poważne naruszenie troski o wiarę i życie duchowe, utrudnienie przygotowania do małżeństwa, aż do pozbawienia się możliwości przygotowywania się do sakramentów bierzmowania, Eucharystii, pokuty i pojednania. Zamyka się również drogę do zostania chrzestnym lub świadkiem bierzmowania. Poza tym skutkuje to także nieuzyskaniem oceny z religii na świadectwie szkolnym oraz brakiem otrzymania diecezjalnego zaświadczenia o ukończeniu edukacji religijnej. Sam zaś fakt wypisania się z religii jest odnotowywany w kartotece parafialnej.

---

¹⁵ Instrukcja opracowana przez Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych oraz Sekretariat Konferencji Episkopatu Polski, *Ochrona danych osobowych w działalności Kościoła Katolickiego w Polsce*, Warszawa 23 września 2009 r.

Należy umiejętnie pouczyć uczniów oraz ich rodziców o konsekwencjach wypisania z lekcji religii, zwracając uwagę na korzyści płynące z katechizacji szkolnej. Katecheza szkolna jest bowiem uznaniem prawdy o zdolności otwierania się człowieka na Boga. Uwzględnianie jej w procesie wychowawczym ukierunkowuje na prawdę i dobro oraz pozwala człowiekowi na trafny wybór wartości.

Opracowanie:
Ks. dr W. Lechów, R. Witkowski